دو فصل نامه علمی تخصصی مطالعات علوم حدیث
سال نهم/ شماره یازدهم/ پاییز و زمستان ۱۴۰۰

Bi-Quarterly Scientific Promotional Journal of studies of Hadith sciences
Year9/ No 11/ Autumn & Winter 2021

طروق پیشگیری از جرم در قرآن و روایات

سیدحسن مصباح بلخابی*

چکیده

اسلام به عنوان مترقی ترین دین که تا ابد بشیر، نذیر و راهنمای بشریت است. برای جلـوگیری ازجرایم و رساندن بشریت بسعادت راهکارهای مختلفی رادر نظر داشته کـه بخـش عظیمـی ازآن در بعد انگیزه های خودکنترلی وتکریم ارزش ها و جایگاه والای انسانی است.

لذا ایمان به خدا، معاد و انجام عبادت با شرایط و ضـوابط مخصـوص اهمیـت ویـژه‌ای دارد. راهکارهای فرهنگی و اجتماعی را برای تعالی انسان در نظر گرفته و تا آنجا که ممکن است عرصـه را برای رشد و بالندگی انسان آماده کرده است و از عوامل بزهکاری و امکان خطا دارد می‌کاهد.

اسلام به تقویت ایمان، امر بـه معـروف و نهـی از منکـر، اقتصـاد و ازدواج توجـه ویـژه دارد. آخرالامر در صورتی که فردی با وجود تمام عوامل، مرتکب خطا شد. مجازات هایی را متناسب با جرم در نظر گرفته است.

کلید واژه ها: جرم، مجازات، پیشگیری، تقوا، امر به معروف، نهی از منکر

*دانشجوی سطح ٤ گرایش تاریخ اسلام جامعة المصطفی صلی الله علیه و آله العالمیة

مقدمه

زندگی اجتماعی، اصطکاکآت و تعارضات فراوانی را در پی دارد. لذا دین مبین اسلام که توجه به تعالی فردی و در پی آن تعالی اجتماع را در نظر دارد. از سویی خداوند انسان را به طبع اجتماعی آفریده و لازمه زندگی او در اجتماع، تعامل با دیگران می باشد. از انجایی که انسان بالطبع اجتماعی است بر اثر هوا، هوس، خودخواهی، طمع، یا اغراض مادی و غیره پا را از حد و مرز خویش فراتر می نهد لذا دین اسلام راهکارهایی را برای جلوگیری از تعرضات و جرایم در نظر گرفته شده است.

اولین و مهمترین عامل کنترلی درونیانسان، ایمان و تقوا است. تا با خود کنترلی، فکرتخطی وتعدی راننماید. بلکه درمسیرحق گام نهاده ودیگران راهادی ومرشدباشدواگردچارلغزش گردیددراجتماع نیزموانعی را قرار داده تا او را از ادامه لغزش بازدارد .

و اگر هیچ چیزی مانع،خوی طغیان وظلم انسان نگردد.خداوند مجازات دنیوی واخروی رامعین کرده تاهرکس حد و مرز خویش رابشناسد ودر چارچوب حق و قوانین حرکت کند.

لذا پیشگیری از جرم دارای اهمیت فراوان می باشد. تا آنجا که پژوهشگران و حقوقدانان اسلامی بخش عظیمی از سعی خود را معطوف به راهکارهای کاهش جرم نموده و حتی نهادهای کیفری در تلاشند تا با اِعمال مجازات، موجبات بازدارندگی را تقویت و اثر بخش کنند.

فصل اول: کلیات و مفاهیم:

۱- جرم در لغت

جرم به معنای سرپیچی و تخلف می باشد.(اسماعیل بن حماد ، الصحاح و تاج اللغه ج۱، ص۱۲۹) معمولاً آن را به مفهومی فراگیرتر از عدوان و ظلم اطلاق می کنند(ابو هلال العسکری ، معجم فروق اللغویه ، ص١٦). البته واژه جرم در عربی به مطلق رفتار ناپسند به کار رفته است.(همان، ص ٢٤٤)

جرم: در لغت به معنای قطع کردن و بریدن میوه از درخت است .(راغب اصفهانی ، الضررات فی غریب القران ماده جرم ؛ علی اکبر دهخدا ، لغت نامه دهخدا)

جرم و مشتقات آن در قرآن کریم به معنای گناه و جنایت به کار رفته است.(محمد فواد عبد الباقی، المعجم المفهرس لالفاظ القران، ص١٦٧)

۲-پیشگیری در لغت

پیشگیری(Prevention) در لغت به معنای جلوگیری، دفع، منع، تقدم بحفظ صیانت، حفظ صحت و جلو مرض گرفتن آمده است. به جلوگیری و ممانعت از اعمال مجرمانه پیشگیری گویندوهم چنین اقدامات احتیاطی برای پیشگیری ازرخدادهای ناخوشایند،بدوناخواسته را پیشگیری معنی کرده اند.(محمد، معین، فرهنگ فارسی معین، ص ٢٠٦)

۳- جرم در اصطلاح:

جرم در حقوق تعاریف گوناگونی دارد.دریک بیان کوتاه چنین تعریف کرده اند :

جرم فعل یا ترک فعلی است که در قانون برای آن مجازات یا اقدامات تامینی و تربیتی معین شده است.(عادل ساریخانی، حقوق جزای عمومی اسلام، ص ٢٧)

جرم را در حقوق اسلامی چنین تعریف نموده اند: انجام کارهایی که شارع آن را نهی فرموده و یا ترک اوامرشارع که شارع مقدس ازترک آن نهی کرده وبرای ترک آن کیفرمقررنموده است .(همان، ص ٢٩)

برخی جرم را چنین تعریف کرده‌اند جرم مخالفت با اوامر و نواهی کتاب الله و سنت النبی است.(ابوالقاسم گرجی، گزارش علمی کنفرانس (اجرای حقوق کیفر اسلامی و اثر آن در مبارزه با جرایم)، ص ١٢٦.)

و یا جرم ارتکاب عملی است که به تباهی فردیاجامعه می انجامد.(علی رضا فیض، متعارفه و تطبق در حقوق جزای عمومی اسلامی، ج١، ص ٦٩)

۴- پیشگیری در اصطلاح:

آنچه درپیشگیری برداشت می‌شودبه کارگیری اقدامات وتدابیرکیفری برای جلوگیری ازارتکاب جرم توسط افرادبوده است.(علی حسین نجفی، بزهکاری ، مجله تحقیقات حقوقی ، شماره ۲۰- ۱۹ ، ص ۱۱۹) در اصطلاح، پیشگیری را به صورت های مختلفی تعریف نموده اند که مبتنی بر بینش صاحب نظران می باشد و اگر گفته شود به تعداد صاحب نظران جرم شناسی،تعریف و طبقه بندی از پیش گیری ارائه شده است،گزاف نیست

ولی امروزه معنی گسترده داردوبه مجموعهٔ راهکارهایی گفته می‌شودکه برای مهارو ممانعت از بزهکاری استفاده میشود.(ابوالحسن شاکری، قوه قضاییه و پیشگیری از وقوع جرم، ص ۹)درمنابع اسلامی تعبیر خاصی نشده است .

فصل دوم: راهکارهای پیشگیری ازجرم

گاهی از پیشگیری تعبیر به دفع المنکر می شود.(محمد تقی نجیبی، نقش فقه در کاهش جرایم اجتماعی، ص ۵۸)حتی هدف انبیارادوری ازرذالت وتباهی وسوق دادن به سوی مکارم الاخلاق برشمرده‌اند.. در روایتی نبی مکرم اسلام میفرمایند:«انما بعثت لاتمم مکارم الاخلاق» (محمد باقر مجلسی بحار الانوار ج ۲۱ ص ۵۸). ترجمه: هدف از بعثت من اتمام بزرگواری های اخلاقی است.

امام خمینی(ره) در یکی از سخنرانی هایشان فرمودند: اگر تمام انبیاء در یک شهر با هم زندگی کنند نیاز به پلیس و دادگاه نیست زیرا تمام آنها به قوانین عمل و به حقوق خویش واقف و قانع می باشند.

مبحث اول:راه های پیشگیری فردی(درونی)

بهترین راه جلوگیری از جرم تقویت نیروی های اراده و درونی است که عامل مهم کنترلی از جرم است. و در این راستا اموزه های اسلامی در قالب ایمان و اعتقاد به خداوند و معاد نقش به سزایی دارد. که در زیر به برخی از آنها اشاره می گردد.

۱- آموزش معارف دینی:

نقش بازدارندگی آموزه های دینی ومعارف اسلامی دررابطه باارتکاب جرم غیرقابل انکاراست به حدی که گاه انسان به درجه ای ازرُشدوتکامل میرسدکه فکرگناه رادرذهن نمیدهدزیراکه زشتی خطاوگناه برای اوروشن و آشکار گشته است و معارف حقه دردل وجان اورسوخ کرده وباگوشت وخون اوعجین شده است .

قرآن کریم در سور مختلف مانند بقره ایه ۱۲۹ و ال عمران ایه ١٦٤ و جمعه ایه ۲ از اهداف ارسال انبیاء و رُسُل الهی را تعلیم و تزکیه بیان میکند. در سوره مبارکه آل عمران ایه ١٦٤ میفرماید: لقد من الله علی المومنین اذ بعث فیهم رسولا من انفسهم یتلو علیهم آیاته و یزکیهم و یعلمهم الکتاب و الحکمه و ان کانوا من قبل لفی ضلال مبین(ال عمران١٦٤) ترجمه: خداوند بر مومنان منت بزرگی نهاد و در میان آنها پیامبری از خودشان برانگیخت تا ایات او را بر انان بخواند و انها را پاکیزه سازد و کتاب و حکمت بیاموزد. هر چند پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند.

آموزه های دینی به چند دسته تقسیم می شوند که در ذیل هر یک از انها را بیان و توضیح داده می‌شود.

الف) ایمان به خدا :

ایمان به خدا این نیست که از نظر نظری و عِلمی وجود خدا و یگانگی او را ثابت نماید. اینکه اوخالق جهان بوده و شایسته پرستش است بلکه اعتقاد به خدا و حضور او در همه جا و اینکه عالم محضر خداست و ناظر و تمام اعمال انسان است «الم یعلم بان الله یری».(علق آیه ۱۱)ترجمه: «آیا نمی دانید که خداوند همه چیز را می بیند». امیرالمومنین:« اتقوا معاصی الله فی

المخلوقات فان الشاهد هو الحاکم»(نهج البلاغه حکمت ۳۲٤). ترجمه: «از معصیت خدا در خلوت گاها بپرهیزید چرا که همان شاهد، دادرس است».

ایمان به خداوند وییاد او یکی از عوامل مهم در پیشگیری انسان از گناه است. خداوند می فرماید: « والذین امنوا تطمئن قلوبهم بذکرالله الا بذکر الله تطمئن القلوب»(رعد ۲۸) ترجمه: هدایت یافتگان کسانی هستند که ایمان اورده اند و دلهایشان به یاد خدا مطمئن وآرام است و آگاه باشید که یاد خدا آرام بخش دلهاست.

یکی از اساسی ترین بازدارنده گناه حضور در محضر الهی است وقتی انسان خداوند را حاضر و ناظر خود بداند و خویش را در پیشگاه خداوند بداند اثری دارد که هیچ قانونی نمی تواند جایگزین آن گردد. قران میفرماید: « الم یعلم بان الله یری » (علق ١٤). ایا انسان ندانست که خداوند تمام اعمالش را می بیند. چیزی از محضر خداوند پنهان نیست. خدایی که ناظر و قاضی انسان است. و هیچ چیز از دیدگاه الهی مخفی نیست. قران میفرماید: « یعلم خاینه الاعین و ماتخفی الصدور » (). ترجمه: « خداوند چشمان خائن را میداند و بر انچه در سینه ها پنهان و اگاه می باشد ». با چنین ایمان و اعتقادی انسان کمتر دچار گناه خواهد شد.

ایمان به خدا و رهایی از قیود و بندهای دنیایی از آموزه های اصیل دین مبین اسلام است. در جاهای فراوان از قرآن کریم سفارش و دستور به ایمان داده شده است. خداوند خویش را ولی مومنان معرفی کرده و ایمان را در کنار اعمال صالح رمز نجات و سعادت بشر معرفی نموده است. قران در سوره مبارکه والعصر میفرماید: والعصر ان الانسان لفی خسر الا الذین امنوا و عملوا الصالحات. ترجمه: قسم به عصر که انسان در خسران است. مگر کسانی که ایمان اورده و عمل صالح انجام دهند. بزرگترین ثمره ایمان انجام واجبات و ترک محرمات است. که در خطبه شعبانیه وقتی رسول الله (ص) در باره فضایل ماه مبارک رمضان سخنرانی میکردند. که در های رحمت باز و شیطان در غل و زنجیر است و نفس ها تسبیح و خواب روزه دار عبادت و دعاهایش مقبول درگاه الهی است. امام علی (ص) در بین صحبت های پیامبر از ایشان سوال کردند که افضل اعمال چیست؟ اقا رسول الله (ص) فرمودند: الورع عن محارم الله ترجمه: دوری از گناه و محرمات با فضیلت ترین اعمال است.

ب) ایمان به معاد :

اعتقاد به زندگی ابدی و دریافت کیفر و پاداش که حاصل زندگی دنیوی انسان است .از عوامل بزرگ کنترل غرایز مختلف مانند: خشم، غضب، شهوت و دیگر غریزه ها است.

قران کریم در یک آیه حجت را بر انسان تمام میکند: « فمن یعمل مثقال ذره خیرا یره و من یعمل مثقال ذره شرا یره » (زلزال ، ٥-٦). ترجمه: » هرکس هم وزن ذره ای کار خیر انجام دهد آن را می بیند و هر کس هم وزن ذره ای کار بد انجام دهد آن را می بیند ». انسان نتیجه اعمال خویش را هم در دنیا و هم در آخرت خواهد دید. در ایه دیگر خداوند نیز بیان میکند که در کمین و شاهد اعمال انسان است. «ان ربک لبالمرصاد» (فجر ١٤) ترجمه: «پروردگار در کمینگاه است».

روزی سلمان از بازار عبور می کرد دید جوانی بیرون افتاده پرسید چه شده مردم گفتند: دیوانه شده است.اما خود جوان به مردم گفت: دیدم که آهنگری آهن گداخته در دست دارد. یادم ازاین آیه قرآن آمد که می فرماید: «ولهم مقامع من حدید» (حج ، ٢١)ترجمه: «برای مامورین دوزخ گرزهایی ازآتش سوزان است». مرحوم مجلسی روایتی را بیان میکند که در قیامت ازترس عذاب های الهی عقل ازسر آدم می پردوبیهوش می‌شود.(محمد باقر مجلسی، بحارالانوار، ج ٢٢ ص ٣٦٠)

ج) راههای عبادی:

دراسلام عباداتی برای افرادمسلمان وجامعه اسلامی دستورداده شده است که شایداکثرا فکرکنندامری فردی است امااگرآن عبادات صحیح وباشرایط به جاآورده شودنقش بسیار ارزنده در بازدارندگی از گناه و مصونیت اجتماعی از لغزش های انسان ها دارد.

١- نماز:

یکی ازاساسی‌ترین دستورات نمازاست به عنوان ستون دین معرفی شده است. به خاطر اثری است که نماز در روح و روان انسان می گذارد. یکی از عوامل مهم فحشاگریزی ، نماز و انس ورابطه با خداوند است. اگر با کیفیت بالاتری انجام گیرداثرگذاری آن بیشتر است. علامه طبا طبایی در این باره میفرماید: مقصود قران کریم که می فرماید نماز انسان را از گناه باز میدارد. این

نیست که هر فرد نماز گذار دربرابر تمام گناهان مصون است. بلکه نماز موجب یاد پروردکار و سبب توجه به مقام ربوبی است. اثر طبیعی ان روح توجه به اطاعت و دوری از خطا است.(محمدحسنطباطبایی ،تفسیر المیزان فی تفسیر القرآن ، ج١٦ ص١٣٥)

که اگرباشرایط اداشودازبزرگ ترین عوامل بازدارندگی ودوری انسان ازخطاولغزش های فردی واجتماعی است چنانکه قرآن کریم می فرماید: اقم الصلاه ان الصلاة تنهی الفحشاء و المنکر. (عنکبوت ، ٤٥)ترجمه: نماز را به پا دارید همانا نمازانسان را ازفحشاءومنکرات باز می دارد. درباره کاربرد نماز در بازداشتن از فحشاء ومنکر در تاریخ امده است که جوانی به گنهکاری و آلودگی شهرت داشت اما نماز را به پیامبر صلی الله علیه وآله اقتداء میکرد. حضرت رسول الله صلی الله علیه وآله در باره او میفرمودند: « ان صلاته تنهاه یوما » (میزان الحکمه ، ج۲ ، ص۱۳۲۸)ترجمه: « سرانجام نمازش روزی او را از این عمل های زشت پاک میکند». که این سخن پیامبر تحقق یافت و آن جوان گنهکار موفق به توبه شد.

این که عده ای از مسلمین نماز می خوانند وروزه می گیرند. ولی مرتکب انواع منکرات می‌شوند. کسی نمی تواند ادعا کند که هرگز گناه نمی تواند بکند. و این ادعا خاص معصومین است. اما باید توجه داشت که همین نمازهای بی روح و دست پا شکسته نیز خالی از آثار مختلف تربیتی، روانی واجتماعی نیست.

نمازی که مانع عصیان بنده نمی گردد.نشان میدهدکه فقط به ظاهرحرکات نمازبسنده کرده انداگرشرایط صحت وشرایط قبول نمازرارعایت کنند مانند اینکه رعایت حق الناس، اداء خمس و زکات، رباخواری ، پرهیز از تهمت، غیبت، حسد، لقمه حرام و غیره،خودبه‌خود نماز ناهی از فحشاء و منکر می باشد. از سویی در روایت نمازی که انسان را به اطاعت خداوند وا ندارد و سبب پاکی انسان نگردد نمازنمیدانند. در روایتی از پیامبر نقل شده که میفرمایند: « لاصلاه و طاعه الصلاه ان تنهی عن الفحشا والمنکر» (بقره ، ۱۸۳). ترجمه: « کسی که اطاعت فرمان نمازش نکند ، نمازش، نماز نیست و اطاعت در نماز آن است که نهی آن را از فحشاء ومنکر به کار بندد ».

۲- روزه:

روزه در لغت به معنای امساک و خودداری از هر چیزی است. در اصطلاح فقه امساک موارد هشتگانه (خوردن، اشامیدن و...) از اذان صبح تا اذان مغرب به قصد قربت و برای انجام فرمان خداوند است.

فلسفه روزه تقواوپرهیزازمحرمات الهی ذکرشده است. خداوند در قرآن کریم می فرماید: « یا ایها الذین آمنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلکم لعلکم تتقون» (بقره ، ۱۸۳). ترجمه: ای کسانی که ایمان آورده اید روزه بر شما مقرر شده همان گونه که بر کسانی که قبل از شما بودند مقرر شده تا پرهیزگار شوید.

بلا فاصله فلسفه این عبادت انسان ساز وتربیت آفرین را دریک حمله کوتاه، اما بسیار پرمحتوا چنین بیان میکند که تا پرهیز گار شوید.(لعلکم تتقون). از انجا که این عبادات با محرومیت از لذایذ مادی و مشکلات مخصوصا در فصل گرم تابستان همراه است بسیار اثر گذار در تقویت روح انسان است. و ارواح قوی عامل بزرگ در اطاعت خداوند و دوری از گناه است.

فوائد و خصوصیات روزه ، تزکیه و خویشتن داری وسالم نگهداشتن نفس از هر دنس و ناپاکی و ستر و حجاب از آتش جهنم است. امام رضا (ع)می فرمایند: «اعلم یرحمک الله ان الصوم حجاب ضربه الله جل و عزعلی الالسن و الاسماع و الابصار و سایر الجوارح....و قد جعل الله علی کل جارحه حقا للصیام فمن ادی حقها کان صایما و من ترک شییا منها نقض من فضل صومه بحسب ما ترک منها» ترجمه: «ای روزه دار خدای رحمتت کند. همانا روزه حجابی است که خداوند قرار داده آن را بر زبانها و گوشها و چشمها و سایر جوارح و اعضاء ...و براستی خداوند بر تمامی اعضاء و جوارح بدن حقی برای روزه مقرر فرموده است پس هر کس حقوق اعضاء روزه داری خویش اداء کند. هر آینه صایم و روزه دار است و حق روزه خویش را اداء نموده و انانی که به هر اندازه این حقوق را نادیده گرفته باشند به همان اندازه از فضل و ثواب روزه آنان کاسته می گردد.»

امام صادق (ع) می فرماید: اذا اصبحت صایما فلیصم سمعک بصرک من الحرام و جارحتک و جمیع اعضائک من القبیح و دع عنک الهذی واذی الخادم و لیکن علیم وقار الصیام و الزم ما

ماستطعت من الصمت و السکوت الا عن ذکرالله و لاتجعل یوم صومک کیوم فطرک و ایاک و المباشر و القبله و القهقه بالضحک فان الله مقت ذلک(فقه الرضا، ص۲۳)».

ترجمه:«هرگاه روزه کردین درحالی که صایم هستی چی باید گوش و چشم تو از حرام حتما صایم باشد (زیرا صوم به معنای نگه داشتن وامساک نفس و اعضاء و جوارح از ماکولات ومشروبات هر مبطل دیگر خاص از دروغ و غیبت و فحاشی و و غیره می باشد و امام فرماید:) باید جوارح و جمیع اعضای تو (از زبان ودست و پا وقلب وغیره) از قبیحات و زشتیها پاک باشد. و از خود دور کنی و برهانی کارهای بیهوده و لغو و اذیت وخدمت گرانت را، البته لازم است بر تو حلم و وقار و خشوع روزه واقعی، (زیرا روزه دارد واقعی ان کسی است که عملا مراقب و مواظب تمامی شوءون زندگیش باشد کوچکترین نواقص شرعی و عرفی و اخلاقی از او مشاهد نگردد)و روزه روزه دار بیشتر به یاد خدا باشد بلکه برای همیشه خود رابساز) و بپرهیزد در حال روزه از قبل وطمعات دیگر زنان مباشرت با انان از خنده های قهقه و بلند بپرهیز زیرا خدا از خنده های قهقه خشم دارد.»

روزه آرامش روح و روان را در پی دارد و یکی ازعوامل مهم دوری ازجرایم است.لذادرگزارشات مراجع قضایی وانتظامی بارهاشنیده شده است که درماه مبارک رمضان جرم وجنایت به شدت کاهش می یابد.

۳-حج

خداوند در قرآن کریم خانه خدا را اولین بیت مبارک معرفی و مردم به زیارت ان بیت الله تشویق میکند و می فرماید: «ان اول بیت وضع للناس للذی ببکه مبارکا و هدی للعالمین» (آل عمران ، ۹٦). حج انجام مناسک برای رضای خداوند است. حج تعالی بخش روح، عبادت الهی، راز و نیاز در برابر آن بی نیاز است. علاوه بر جنبه سیاسی و اجتماعی جنبه فردی عظیمی دارد که تزکیه نفس، صفای باطن و دوری از گناه از اثرات مناسک حج بیت الله الحرام است . علاوه بر مسائل اجتماعی یک سری بزرگ در حج نهفته است وآن دل کندن ازدنیاوتقرب به خداست. تکریم شخصیت انسان درمعارف اسلامی ازبزرگترین عوامل پرهیز از انسان از لغزش ها است.

دستورات دینی اثرات بسیار عمیقی در پرهیزگاری و تقوا و دوری از خطا دارد. یکی از اهداف بزرگ حج تقواء الهی است. تقوا نیز قوه نگهدارنده انسان در برابر امیال و هوی های نفسانی است. دستورات دینی اصل اساسی پیشگیری جرایم می باشد اما متاسفانه ما از ژرفاء و عمق معارف اسلامی غافلیم و مصداق این ضرب المثل هستیم آنچه خود داشت ز بیگانه تمنا میکرد.

امام باقر (ع) می فرمایند: «ما یَعبَأُ بمن یَؤُمُّ هذا البیت اذا لم یکن فیه ثلاث خصال ورع یحجزه عن معاصی الله تعالی و حلم یملک به غضبه و حسن الصحابه لمن صحبه» ترجمه: « اعتناء نمی شود (از طرف خدا) به کسی که قصد این خانه (خدا) کند. مگر سه خصلت در او باشد: ۱- ورعی که او را از معصیت الهی باز دارد ۲- حلم و بردباری که به وسیله آن مالک غضبش باشد.(بر خشمش مسلط باشد) ۳- و نیکو رفاقت کردن با کسی که با او رفیق می شود (خوش خلق بودن در حج)».

۴- توبه :

توبه به معنای رجوع و بازگشت از گناه است. جذابترین ونافذترین موضوعی که متولیان مختلف در دنیای امروز برای جذب مردم به کار می برند «مهربانی و رحمت » است. دین مبین اسلام بر پایه محبت و گذشت استوار است.این مساله در دین اسلام در صفات الهی«ارحم الراحمین» و ویژه گی پیامبر «پیامبر رحمت» تجلی کرده است. قران کریم خداوند را به عنوان تواب الرحیم معرفی میکند: «ثم تاب علیهم لیتوبوا ان الله هو التواب الرحیم».(توبه ۱۱۸) و بعد می فرماید: «الم یعلموا ان الله هو یقبل التوبه عن عباده (بقره ، ۳۷)». ترجمه: « آیا نمیدانید که که فقط خداوند توبه را از بندگانش می پذیرد...». باز میفرماید: «و یعفوا عن السیئات»ترجمه: « خداوند بخشنده گناهان بندگان است». بعد خداوند در قرآن به مردم دستور میدهد که به سوی پروردگار توبه کنند: «توبوا الی الله».(نور ۳۱) سپس خداوند رحمانیت خویش را بیان میکند که ای توبه کنندگان، بدانید خداوند شما را دوست دارد: «ان الله یحب التوابین و یحب متطهرین». (بقره ۲۲۲) و پیامبر رحمه للعالمین نیز مژده دیگر به توابین میدهد که گناهکار توبه کننده مانند کسی است که گناه نکرده است.:«التایب من الذنب کمن لا ذنب له)

پذیرش توبه همیشگی، همه جا، هر زمان، در هر شرایطی، از هرکسی، از بالاترین جلوه های رحمت الهی است. توبه از مهم ترین حکمت هایی است و برای همه مجرمین همیشه و همه جا وجود دارد. نفش آن در غفران گناهان گذشته و باز دارندگی آن در پیشگیری از جرم و گناهان آتی فوق العاده موثر است. اسلام به مجرمین فرصت اصلاح داده است.درصورتی که ازگناه توبه کند، پاک می شودو عنوان مجرم بر اوصادق نیست.لذادراسلام توبه قبل ازثبوت جرم،ازعلل سقوط مجازات وازبین رفتن جرم است.(عادل ، ساریخانی، حقوق جزاء عمومی اسلامی ، ص ۱۲)توبه دارای دو رکن است.یک:پشیمانی از گناه و خطاء، دوم:تصمیم قطعی همیشگی بر ترک گناه است.توبه، نه تنهابعدفردی بلکه بعداجتماعی داردوجامعه راازنابهنجاریهای گناهکارمصون وایمن می‌کند.

۵-اخلاق

اخلاق جمع خلق از ماده خُلق و خَلق است. مجموعه صفات روحی ، فضایل و سجایای نیکو است که رعایت آنها برای نیکوکاری و رسیدن به کمالات انسانی لازم وبسیار موثر است. (ناصر قربانیان ، اخلاق و حقوق بین الملل ، ص۳۰)اخلاق پسندیده باعث آبادی اجتماع و طولانی شدن عمرها می شود. (کلینی ، محمد، اصول کافی، ج۳ ص ۱۵۷)با اخلاق و سجایای اخلاقی حسنه بدون آن که اجبار باشد عمل خلاف هنجار های اجتماعی انجام نمی شود.

اخلاق اثر بسیاری در کنترل غرایز و مبارزه با هواهای نفسانی و تقویت فضایل و تمرین ترک رذایل از طریق معرفت و آگاهی دادن به مفاسد دارد.

لذا اخلاق یکی از مهمترین عوامل پیشگیری از گناه و لغزش است همچنین صفات ایثار، گذشت، سکوت، پرهیز از دروغ، دوری از غیبت، تهمت ،مسامحه در مقابل بی خردان از مصادیق اخلاق و از عوامل کنترل رفتارهای انسانی است.

الف) ترویج فرهنگ حلم ومدارا :

حلم و بردباری از ویژه گیهای انسان های وارسته، صالح و انبیای الهی است. قرآن« کریم از صفات خوبان حلم آنها را می ستاید. و میفرماید: «والذین یجتنبون کبایر الاثم و الفواحش و اذا

ما غضبوا هم یغفرون».(شوری ۳۷) ترجمه: « کسانی که از گناهان بزرگ و اعمال زشت اجتناب می ورزند و هنگامی که خشمگین می شوند خشم خود را فرو می برند».

در حدیثی پیامبر مکرم اسلام آمده است که اقا رسول الله (ص) فرمودند: عده ای از امت من هستند که من آنها را دوست دارم و آنها نیز مرا دوست دارند. اما هنوز به وجود نیامده اند گویا ایشان را می بینم. سپس برخی از اوصاف برجسته انها را برشمرد تا به صفت صبر و حلم رسید. که در مسیر مروت و مدارا سلوک می کنند. شخصی عرض کرد یا رسول الله (ص) با غلامان خود رفق و مدارا می کنند؟ پیامبر (ص)فرمودند: نه آنها غلام ندارند. خودشان کارهای خود را انجام میدهند. بلکه با جاهلان و سفیهان مدارا می نمایند. سپس آیه مبارکه « اذا خاطبهم الجاهلون قالوا سلاما» را تلاوت کردند». (تفسیر منهج الصادقین، ج٦، ص٤١٧) در مقام نیز رفتار پیامبر خدا (ص) وائمه هدی اسوه والگوی عملی برای مردم هستند.

برخی افراد بالقوه دارای عقده های روانی و یا به خاطر مال، دارایی، قدرت، پارتی، موقعیت های مالی و اجتماعی، تکبر و خود بزرگ بینی و غیره، دچار مشکلات روحی و عصبی هستند که با کمترین فشاری برانگیخته شده و دست به ارتکاب اعمال جاهلانه و یا جرایم می‌زنند. گاه آنقدر در توهمات غرق هستندکه غافل از عوارض بعدی آن دچار جنایاتی می شوند که پشیمانی بعدی به راحتی جبران خطای آنها را نمی کند..

افرادی فراوانی که به خاطری تندی مزاج یا غیرت بی جا و یا یک عصبانیت سالها گرفتار زندان و یا مرتکب قتل شده اند. بعد از آن هر چقدر ندامت و پشیمانی کرده اند دیگر جبران بسیار مشکل شده است.کسی که توجه به سفارشات و دستورات دینی دارد. حلم، بردباری و مدارا با مردم را در زندگی عملی میکنند. مصون از عواقب خطر ناک آن می باشد. و اینگونه اخلاق در پیشگیری از جرایم موثر است.

ب) ظلم ستیزی وستم ناپذیری

ظلم یکی از پلید ترین اعمال و رفتار انسانی بوده که نه تنها از نظر دین بلکه از نظر دنیاگرایان نیز قبیح می باشد.در دین اسلام ظلم از هر نوعش «چه مادی و چه معنوی» منفور بوده و دارای عقاب دنیوی و اخروی می باشد.

یکی از ماموریت ها و اهداف انبیاء الهی مبارزه با ظالمین و ظلم ستیزی بوده است. زیرا ظلم یکی از مصداق های جرم می باشد.

در همه دوران ها گروهی از افراد بوده اند که به شکل های گوناگون به انسان ها و مومنان ظلم و ستم میکرده اند. در صدر اسلام به دلیل مورد ستم قرار گرفتن مسلمانان توسط کفار و مشرکان، دین اسلام مسلمانان را تشویق به مبارزه با ظلم کرد.

قرآن کریم در این باره می فرماید:« لا یحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظُلِمَ وَ کانَ اللَّهُ سَمِیعاً عَلِیماً »ترجمه: «خداوند دوست ندارد کسی با سخنان خود، بدیها (ی دیگران) را اظهار کند؛ مگر آن کس که مورد ستم واقع شده باشد. خداوند، شنوا و داناست».

خداوند ظلم کردن را حرام کرده و همانطور که با ظالمان میگوید:«لاتَظلمون» (بقره ۲۷۹)به مردم نیز میگوید که ظلم را نپذیرید و زیر بار ظلم نروید:«لاتُظلمون»ترجمه: «نه ظلم کنیدونه زیربارظلم بروید».

حضرت آیت الله خامنه ای در بسیاری از سخنرانی هایشان در باب ظلم ستیزی و دفاع از مظلوم صحبت نموده اند:«با ظلم مقابله کردن، از مظلوم دفاع کردن، با ظالم همکاری نکردن و کنار نیامدن، چیزی است که همهٔ خردمندان عالم آن را می‌پسندند.»دفاع از مظلوم در برابر ظالم گرچه سختی دارد، اما قرآن میفرماید :«إِنَّ مَعَ العُسرِ یسرًا»(سوره ا لشرح آیه٦) تر جمه:(آری) مسلّماً با (هر) سختی آسانی است.

سکوت در برابر ظالم و ظلم آنان مشارکت با آنان است. همانطور که در سوره اعراف آیه٦٥ آمده است که:«فَلَمَّا نَسُواْ مَا ذُكِّرُواْ بِهِۦٓ أَنجَينَا ٱلَّذِينَ ينْهَوْنَ عَنِ ٱلسُّوٓءِ»«و چون هر چه به آنها تذکر داده شد در آن غفلت ورزیدند ما هم آن جماعت را که از کار بد منع می‌نمودند نجات بخشیدیم و آنان را که ظلم و ستم کاری کردند به کیفر فسق شان به عذابی سخت گرفتار کردیم».

در تفسیر المیزان این آیه چنین تفسیر شده است که زمانیکه ظالمان به مرحله ای رسیدند که تذکرات در آنها بی تأثیر بودو غرق در سبک شمردن امر الهی و رویگردانی از آن شدند، کسانی را که اهل نهی از منکر بودند و به آنها تذکر می دادند نجاتشان دادیم ، اما مابقی آنها را همه را به عذابی شدید گرفتار کردیم و علت نزول این عذاب هم همان فسق و تعدی ایشان از اوامر الهی بود که تکالیف خداوند را برخود شاق و دشوار می دیدند. از این آیه استفاده می شود که سنت عمومی الهی بر این است که جلوگیری نکردن از ستم ستمگران و موعظه نکردن آنان (در صورت امکان) و عدم قطع رابطه با آنها، مشارکت در ظلم است و عذاب پروردگار که در کمین ستمگران است شامل این گروهی که با آنها در ظلم مشارکت داشتند نیز می شود.

همچنین روایات بسیاری که صادره از ائمه معصومین (سلام الله علیهم)است در باب ظلم ستیزی وجود دارد که به ارائه چندی از آنان می پردازیم:

پیامبر گرامی اسلام(ص) میفرمایند: «من عامل الناس فلم یظلمهم و حدّثهم فلم یکذبهم و وعدهم فلم یخلفهم فهو ممن کملت مروته ظهرت عدالته و وجبت اخوته و حرمت غیبته » (خصال ص ۲۰۸ ص۲۸) ترجمه: «هر کس در معاشرت با مردم به آنان ظلم نکند دروغ نگوید و خلف وعده ننماید جوانمردیش کامل،عدالتش آشکار، برادری با او واجب و غیبتش حرام است»

در این حدیث یکی از مصادیق دوستی را ظلم نکردن، راست گویی و وفای به عهد توصیف کرده و او را سزاوار دوستی و معاشرت دانسته است. بسیاری از دوستی و رفاقت ها به دلایلی مانند اینها به پایان میرسد.

در حدیث دیگری از امام علی (ع) نقل شده است که:«البغی یصرع الرجال و یدنی الآجال» (تصنیف غررالحکم و درر الکلم ص۳٤٥ ح۷۹۳۷)ترجمه: «ظلم و تجاوز انسان را زمین می زند و مرگ ها را نزدیک می سازد»

در این حدیث یکی از دلایل مرگ های زودرس و ناگهانی که گاهی در بین جوانان دیده میشود به دلیل ظلم و تجاوز است.

ایستادگی در برابر ظلم و ستم مصداق های تاریخی بسیاری دارد مانند غزوات پیامبر اسلام در برابر مشرکین، جنگ های حضرت علی(ع) با منافقین جمل، نبرد دشت کربلا که نمونه اثرگذار ظلم ستیزی در بین تمامی مقاومت ها در برابر ظلم ستیزی و محاربه با ظالمان با شعار «هیهات من الذله» است. این سجیه اخلاقی علاوه بر انکه مانع ظلم می شود مانع ظلم پذیری شده و یک روحیه حق طلبی را در جامعه ایجاد می کند.

ج) حفظ حجاب و شئونات ظاهری

حجاب در لغت از ریشه حُجب، و به معنای مانع، پرده و پوشش آمده است.یعنی هر چه چیزی را از چیزی منع کند. چنانکه راغب اصفهانی آن را به معنای مانع گرفته است و آورده"الحَجْب و الحِجَاب: المنع من الوصول" حجاب اسلامی ابعادی گسترده دارد. یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین ابعاد آن، حجاب درونی و باطنی و ذهنی است، که فرد را در مواجهه با گناه و فساد، از عقاید و ایمان راسخ درونی برخوردار می‌کند؛ و اساساً این حجاب ذهنی و عقیدتی، به منزلهٔ سنگ بنای دیگر حجاب‌ها، از جمله حجاب و پوشش ظاهری است؛ زیرا افکار و عقاید انسان، شکل دهندهٔ رفتارهای اوست. پوشش ظاهری یکی از علامت‌ها و نشانه‌های عفاف است، و بین مقدار عفاف و حجاب، رابطهٔ تأثیر و تأثّر متقابل وجود داردحجاب دارای انواعی می باشد حجاب بدن(پوشش بدن)،حجاب زبان،حجاب چشم،حجاب رفتار و...یکی از انواع حجاب،حجاب در پوشش می باشد که در معنای عرفی نیز با شنیدن حجاب،همین امر متبادر می گردد.شارع مقدس نیز به این مهم توجه داشته است.

پیغمبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم فرموده است: « یا أَیهَا النَّبِی قُلْ لِأَزْوَاجِک وَ بَنَاتِک وَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِینَ یدْنِینَ عَلَیهِنَّ مِنْ جَلاَبِیبِهِنَّ ذلِک أَدْنَی أَنْ یعْرَفْنَ فَلاَ یؤْذَینَ وَ کانَ اللَّهُ غَفُوراً رَحِیماً»احزاب/۵۹)

ترجمه: «پیامبر، به زنان و دخترانت و نیز به زنان مومنین بگو خود را بپوشانند تا شناخته شوند و مورد اذیت قرار نگیرند. و خداوند بخشنده مهربان است.»

آنچه می توان از این کلمه دریافت این است که جلباب یک نوع پوششی است برای زنان و دختران برای مصون ماندن از اذیت و آزار هوسرانان و شناخت خود به عنوان بانوان اسلامی در جامعه است.

انسان موجودی رو به سوی تکامل است و برای تکامل خود نیاز به کسب علم،دانش و تجربیات می باشد که یکی از راه های کسب این امور برخورداری از قوه بینایی است،لذا خالق هستی بر انسان منت نهاده و قوه بینایی را در اختیار او قرار داده است و انسان در طول روز با بسیاری از مردم در حال برخورد و مراوده می باشد.بسیاری از چیزها در اطرافش نظر او را به خود جلب می نماید. پس این وظیفه انسان است که از این موهبت الهی چگونه استفاده نماید،به همین علت شارع مقدس به مرد مسلمان توصیه نموده است چشمان خود را از نگاه به نامحرم بپوشانند و فرموده:« قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ...» (نور/۳۰)و زنان مسلمان را نیز توصیه به این امر نموده است: «وَ قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ...»(نور/۳۱)

همانطور که آورده شد انسانها و با الاخص مومنین باید نسبت به چشم های خود و نگاه به دیگران مراقبت نمایند،چنانکه پیامبر اسلام فرمودند: «هر عضوی زنایی دارد و زنای چشم،نگاه کردن است.منظور حضرت هر نگاهی نیست. بلکه نگاه هوس و گناه آلود است وتنها مختص به زنان نمی باشد».

نوع دیگر حجاب از منظر قرآن،حجاب در برخورد و رفتار می باشد. که انسانها باید در برخورد خویش با دیگران و اعمال خود مراقبت نمایند چراکه تمام اعمال آنها در روز قیامت محاسبه می گردد. و به اندازه دانه خردلی به کسی ستم نخواهد شد.ازاین رو خالق هستی مومنین را توصیه به رفتار نیکو می نماید و یکی از این رفتارهای نیکو، حجاب رفتاری زنان در مقابل نامحرم است که به زنان دستور داده شده است به گونه‌ای راه نروند که با نشان دادن زینت‌های خود باعث جلب توجه نامحرم شوند. «... وَ لاَ يضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيعْلَمَ مَا يخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ...» حال سوال این است که آیا حجاب در کاهش جرایم تاثیر دارد؟ زیرا گاها بعضی محجبه ها مورد بزهکاری یا بزه دیدگی قرار میگیرند؟ پس چه فرقی است میان کسانی که حجاب را رعایت میکنند و کسانی که چنین حجابی ندارند؟

اولا:اینکه حجاب در تقسیماتی که انجام شده به حجاب در پوشش، نگاه، رفتار و گفتار تقسیم شده است. حجابی که میخواهند با این سوالات آن را مورد نقد قرار دهند حجاب ظاهری و در پوشش است.لذا با چند مورد بزهکار که دارای حجاب ظاهری هستند تمام مسئله حجاب را زیر سوال برد و آن را امری بی فایده جلوه داد. زیرا خداوند حکیم هیچ کاری را از روی عبث انجام نداده و در مسئله حجاب فوایدی نهفته است.

ثانیا؛ در صورت رخ دادن جرائمی توسط زنان با حجاب در پوشش،مشکل این عده از زنان، ضعف در حجاب باطنی و فقدان ایمان و اعتقاد قوی به آثار مثبت حجاب و پوشش ظاهری وعدم رعایت دیگر انواع حجاب است. و ایضا کسی منکر بزهکاری یا بزه دیدگی زنان با حجاب بطور مطلق نیست لکن حجاب در پیشگیری چنین اعمالی بسیار موثر است.

ثالثا؛ کسانیکه چنان نقدی می نمایند. چرا در مورد جرائم یقه سفیدان که بسیار امر شایعی می باشد و مرتکبین آن مردان هستند،سخنی به میان نمی آورند در حالیکه جرائم این دسته از افراد بسیار مخرب تر و زیان های آن بر جامعه بیشتر است.

در نتیجه اگرچه حجاب در پوشش به تنهایی برای حفظ امنیت افراد اعم از زن و مرد کافی نیست. لکن بسیار موثر است و اولین گام در جهت حفظ امنیت و آرامش است و مانند حریمی می باشد که دیگران اجازه هتک عرز آنرا ندارند.

مردان و زنانی که به اصول اخلاقی پایبند نیستند معضلی برای جامعه می باشند و بنیاد های خانواده را چه در بزهکاری و چه در بزه دیدگی از هم می پاشند.آمار نشان می دهد. «۹۸ درصد زنانی که مورد آزار خیابانی قرار می گیرند،بدحجاب هستند.»

اگرچه این آمار نسبت به زنان بد حجاب در مورد جرم خاصی است. لکن مردان نیز از این قاعده مستثنی نیستند.بسیاری از افرادی که به دلائل مختلفی در زندان بسر می برند. خانواده آنها از نظر روحی در وضعیت نابسامانی بسر می برند.همین طور کسانیکه مرتکب جرم می گردند. در بسیاری از موارد در خانواده هایی رشد یافته اند که به اصول اخلاقی پایبند نبوده اند. از اینرو دادگاهها در کنار تشکیل پرونده کیفری پرونده شخصیتی نیز برای فرد ایجاد می نمایند تا به بررسی و تحلیل شخصی بزهکار پردازند.

مسئله حجاب و پوشش زنان که یک فرمان الهی میباشد. در بردارنده حکمت های فراوانی است. که رعایت آن موجب سلامت وبهداشت اخلاقی، روانی و اجتماعی افراد و موجب تقویت کانون خانواده می‌شود و همین صمیمیت اعضای خانواده از عوامل کاهش بزهکاری است. و از عوامل بازدارنده، خودنگهدارنده و مصونیت است.

مبحث دوم: راهکارراههای پیشگیری فرهنگی اجتماعی

یکی از راهکارهای پیشگیری از جرم در اسلام کنترلی اجتماعی است. و این نیز در قالب معارف دینی اگر درست اجرا شود نقش فراوانی در مصونیت افراد واجتماع، به دنبال آن حفظ کرامت افراد دارد. که به برخی از انها اشاره می شود.

۱- امر به معروف و نهی از منکر :

از جمله نهاده هایی که در قرآن کریم به عنوان یکی از ارکان پیشگیری از جرم، مورد توجه قرار گرفته، امر به معروف و نهی از منکر است. نهادی که متاسفانه امروزه از سوی معاندین به شدت آماج حملات قرار گرفته است.یکی از راه‌های پیشگیری از جرم و گناه در جامعه، امر به معروف و نهی از منکر است. قرآن کریم دستور داده که همواره در میان مسلمانان باید امتی باشند که این وظیفه بزرگ اجتماعی را انجام دهند. مردم را به نیکی‌ها دعوت کنند و از بدی‌ها باز دارد و در پایان تصریح می‌کند که فلاح و رستگاری تنها از این راه ممکن است.

می‌توان گفت یکی از ویژه گی‌های جامعه سالم وجود افرادی در جامعه است که به سرنوشت دیگر انسان‌ها بی تفاوت نباشند و در اصلاح و تربیت دیگران کوشا باشند. از نظر قرآن، بهترین امت کسانی اند که به این دو واجب الهی اهمیت می‌دهند

با توجه به فریضه امر به معروف و نهی از منکر، افراد جامعه باید حاضر در جامعه و ناظر اعمال دیگران بوده و نباید نسبت به ترک واجبات و ترک محرمات متفاوت باشند. اینان در ترویج اخلاق و فضایل معنوی و کمالات دینی تلاش می‌کنند و دیگران را از ورود به ورطه گناه و جرم باز می‌دارند. در این حالت، پیشگیری عمومی و همه جانبه در مقابل جرایم وجود می‌آید.

قرآن کریم می فرماید:«ولتکن منکم امه یدعون الی الخیر و یامرن بالمعروف و ینهون عن المنکر و اولئک هم المفلحون«آل عمران ۱۰٤»»

ترجمه: «باید از میان شما گروهی باشندکه به نیکی دعوت کنندوامربه معروف ونهی ازمنکرنمایندوآنهارستگارند

این آیه اشاره دارد در جامعه ای که دوفریضه امربه معروف ونهی ازمنکرگسترش یابدامنیت،آسایش، موفقیت و رستگاری در آن جامعه بسیار نمایان و آشکار میگردد. ». امر به معروف ونهی از منکر از فروع دین است و هر مسلمان باید مانند نماز و روزه حافظ و عامل به آنها باشد.

بزرگترین کارکرد دو فریضه مذکور پیشگیری از جرم و تامین حقوق همگان اصلاح عمومی بازداشتن بزهکاران ومهمترین آن درجلوگیری از اشاعه فحشاءاست. تا نظام اجتماعی سالم بماند. امر به معروف و نهی از منکر دارای یک مفهوم گسترده‌ای است که شامل مفاسد بزرگ و کوچک میشود. از امر ونهی زبانی گرفته وتا رزم در میدان های نبرد و ایثار جانها را شامل می شود. جالب توجه اینکه امروز در برخی از کشورهای اروپایی، امر به معروف ونهی از منکر با نام کنترل عمومی اجتماعی، جهت جلوگیری از بدیها وجرایم بسیار مورد توجه قرار گرفته است و در قانون گذاری ها از آن استفاده میشود.

۲- ازدواج:

ازدواج پیوند طبیعت با همه ساده گی و عینیت آن و فرهنگ با همه پیچیدگی و ذهنیتش می‌باشد. ازدواج زن و مرد، منشاء تشکیل خانواده به عنوان کوچکترین واحد اجتماعی است و در واقع یکی از پیچیده‌ترین روابط اجتماعی میان دو جنس مخالف در جهان طبیعت می‌باشد که دارای ابعاد و پیامدهای زیستی، روانی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و حتی سیاسی است و از منظر علوم مختلف نظیر روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، انسان‌شناسی، جمعیت‌شناسی و ... قابل مطالعه و بررسی می‌باشد. ازدواج آثار مستقیم و غیر مستقیمی را بر زندگی فردی و اجتماعی افراد بر جای می‌گذارد؛ هرچند که پدیده ازدواج نیز متقابلاً بر جامعه و فرد تأثیرگذار است.

بر حسب بسیاری از مطالعات، کاهش بزهکاری و ارتکاب جرم از جمله پیامدهای اجتماعی ازدواج است. تازه‌ترین تحقیق صورت گرفته از سوی یک محقق انگلیسی، حاکی از آن است که عشق به همسر و زندگی خانواده گی از جمله مواردی است که موجب کاهش جدی ارتکاب جرایم توسط مردان می‌شود. این تحقیق که توسط پروفسور «جان لاب» یک کارشناس جرم‌شناسی در انگلیس صورت گرفت، نشان می‌دهد اشخاصی که در مراحل جوانی ازدواج کرده و تشکیل خانواده می‌دهند، کمتر ممکن است به انجام امور مجرمانه و خلاف قانون روی بیاورند.

بر اساس این پژوهش، ایجاد تغییر در شرایط اجتماعی از قبیل ازدواج، تشکیل خانواده و یافتن یک جایگاه مناسب اجتماعی نیز قادر است تا حد زیادی شرایط و سرنوشت بسیاری از بزهکاران را تغییر داده و آنها را در مسیر سالمی قرار دهد. نتایج تحقیق این جرم‌شناس انگلیسی تا حد زیادی با آموزه‌های پیشین جرم‌شناسی در مورد اولویت تأثیر رفتار و شرایط دوران کودکی و پس زمینه‌های خانواده گی در بروز رفتارهای خلاف قانون در سنین جوانی و میان سالی ناسازگار است. پروفسور جان لاب تحقیق خود را بر روی ۵۰۰ نمونه از جوانان بزهکاری که در دهه‌های ۱۹۲۰ و ۱۹۳۰ به مرکز بزهکاران جوان فرستاده شدند، انجام داده است.

وی به این نتیجه رسید که از این افراد، کسانی که بعد از آزادی از مرکز بزهکاری، ازدواج کرده و دارای همسر و خانواده شدند، به شدت کمتر از افرادی که مجرد باقی ماندند، مجدداً به بزهکاری روی آورده‌اند. تحقیق پروفسور لاب نشان می‌دهد ۸۰ درصد از بزهکاران جوانی که در سنین رشد، اعمال خلاف را کنار گذاشتند، کسانی بودند که پس از طی دوران بزهکاری دارای همسر و فرزند شده و به این جهت از گذشته خود روگردان شـدند.

لاب، اعلام کـرد کـه بیشتر مردان بزهکار پس از ازدواج مجبور بـه داشـتن یک زندگی آرام، منظم و با برنامه برای کسب درآمد شده و معمولاً به دلیل سختگیری‌های همسرشان مجبور می‌شوند تا دایره ارتباطات خود را محدود و کنترل کرده و دست از ماجراجویی بردارند.

یکی ازخطرناک ترین انحرافات که دامن گیر جامعه می‌شود. انحرافات جنسی است که در قالب روابط نامشروع زنا، لواط، خود ارضایی، چشم چرانی، خودنمایی های ناهنجار و روابط جنسی باحیوانات که ضررهای ذاتی واجتماعی جبران ناپذیربه دنبال دارد .

مهمترین راهکاراسلام ازدواج وانتخاب همسرمناسب است تاهم از لحاظ جنسی و هم از لحاظ از بعد روحی به آرامش برسد و با عفت مصونیت از گناه پیدا کند . تشویق دین مبین اسلام اهتمام ویژه ای به تشکیل خانواده دارد و در پی آن به کانون گرم خانواده بسیار توجه دارد.

قرآن کریم نیز همسران را سبب رحمت و مودت دانسته و موجب آرامش و آسایش میداند. و تاکید فراوان به امر ازداوج دارد. و احادیث مختلف نیز ازدواج را تامین کننده نصف دین دانسته است.

همسر علاوه بر نقش تربیتی و ارام بخشی، نقش کنترلی احساسات و عواطف شوهر و خانواده راتامین می کند و کمک کار و یاور همسر در امور مادی و معنوی می باشد. و پیشگیری از جرایم نیز این قاعده مستثنی نیست. نقش اساسی خانواده در تربیت فرزندان نیز و به دنبال آن سازنده جامعه واضح و مبرهن است.

۳- راه حل های اقتصادی

واژه اقتصاد به معنای اصطلاحی در قرآن به کار نرفته است، اما خدا در قرآن، با بهره‌گیری از واژه‌هایی چون «اسراف»، «اکل»، «اموال»، «انفاق»، «تبذیر»، «ربا»، «رزق»، «شراب»، «طعام»، «طیبات»، «مال»، «نعمت» و مشتقات آنها بر آن است. تا نگرش اقتصادی اسلام را تحت عناوینی چون اهمّیت اقتصاد، اصول اقتصادی، رشد اقتصادی، آزادی اقتصادی، اصلاحات اقتصادی، رابطه اقتصاد با معنویت، وابستگی اقتصادی و مانند آنها تبیین کند.

مبارزه با اسراف تبذیر، مبارزه با فقر، تهیدستی، وجوب زکات، خمس، صدقات و غیره و همچنین توجه به برنامه ریزی‌ها و دخل و خرج و سفارش به ثروتمندان نسبت به رسیدگی به فقرا ءاز دستورات دینی است و اینکه فقراء راه صبر پیش گیرند و ولی ثروتمندان نباید از آنها غافل شوند. چنان که درروایتی می‌فرماید:اگرکسی بداندکه همسایه اوگرسنه است مسلمان نیست .

مسائل اقتصادی را نمیتوان از مسائل اعتقادی جدا کرد.زیرا این مسائل اعتقادی و فلسفه زندگی هر کسی است که در رفتارها از جمله رفتارهای اقتصادی او تاثیرمستقیم و شگرف به جا می‌گذارد. از همین رو قرآن، همواره در کنار بیان مبانی هستی شناختی یا انسان شناختی و تبیین فلسفه زندگی به سبک زندگی توجه می‌دهد. به عنوان نمونه خدا می‌فرماید: «الَّذِينَ يؤْمِنُونَ بِالْغَيبِ وَيقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ ينْفِقُونَ بقره ۲».ترجمه: «متقین بهره‌مند از کتاب قرآن، آنانی هستند که به غیب ایمان می آورند و نماز را بر پا می دارند و از آنچه به ایشان روزی داده‌ایم انفاق می‌کنند».

دستورات در مورد عدالت اجتماعی و رعایت حقوق دیگران و مبارزه با ربا، رشوه، حرام خواری و کفارات مالی که اسلام به هر یک از آنان راهکارهای است که مستقیم وغیرمستقیم برای ارتقاءسطح فرهنگی واقتصادی جامعه درنظرگرفته تامجالی برای زمینه‌های بزهکاری به وجودنیاید.

۴- مجازات :

آخرین راهکار اسلام بعد تمام دستورات معنوی و انسان سازی اش، مجازات بزهکاران می باشد. اما در همین حال در آن نیز بسیار مراعات مسائل انسانی و تکریم انسانیت را نموده است. مجازات ها را متناسب با جرم در نظر گرفته است. در مجازات اسلامی عدالت، پیشگیری از جرم، حفظ حیات اجتماعی، تهذیب و پاکیزه گی مجرم ازگناه پیش‌بینی شده است.

توجه اسلام به مجازات دیدگاه زجر و تنبیه نبوده بلکه با دید انسانی و تهذیب نگریسته است. هم برای مجرم و هم برای دیگران درس و عبرت باشد. لذا از امام باقر علیه السلام نقل شده است که: « اقامه یک حد از حدود الهی در زمین از باران ۴۰ شبا نه روز پاکیزه تر است. «حر عاملی، وسایل الشیعه، ج۲۸، ص۱۲». مجازات اسلام از طریق بازدارنده گی عمومی زمینه پاک سازی فردی واجتماعی می باشد.

نتیجه گیری :

اسلام آخرین دین الهی وکامل ترین آنهادرحدود۱۴۰۰ سال قبل برای هدایت انسانها و رسیدن به رشد و کمال آمده است .دستورات آن برگرفته از وحی و منطبق بر فطرت آدمی می باشد که اگر درست و صحیح اجرا شود جرم به شدت کاهش و اجتماع در امنیت کامل به سر خواهد برد.راهکارهایی که امروز حقوقدانان و مسئولین اجتماعی، امنیتی و فرهنگی برای کاهش جرائم پیشنهاد می کنند.

همه آنان به نوعی از دستورات الهی اسلام گرفته شده است. وظیفه فرهیخته گان جامعه اسلامی است که با سلاح علم بتوانند. این راهکارهای اصلی اصیل را استخراج نموده و به عالم حقوق و جامعه انسانی ارائه دهند. تا بیش از پیش حقانیت وحیانی اسلام راآشکارکنند.

کتابنامه

قران

نهج البلاغه

آقابابایی، بررسی فقهی، حقوق جرایم براندازی، انتشارات پژوهشگاه فرهنگ اندیشه اسلامی، چاپ دهم، ۱۳۸۶

حر عاملی، وسائل الشیعه،ناشر اسماعیلیان، قم،بیتا

راغب اصفهانی ، الضررات فی غریب القران ماده جرم

دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا

ساریخانی، عادل، حقوق جزای عمومی اسلام، دانشگاه پیام نور، چاپ اول،۱۳۸۳

شاکری، ابوالحسن، قوه قضاییه و پیشگیری از جرم، چاپ مطبوعات قوه قضاییه، چاپ اول، ۱۳۸۲

طباطبایی، محمدحسین، تفسیر المیزان فی تفسیر القرآن، ناشر جامعه مدرسین حوزه علمیه، قم، چاپ پنجم، ۱٤۱۷ه ق

قربان نیا، ناصر،اخلاق وحقوق بین‌الملل، انتشارات پژوهشگاه و فرهنگ اندیشه اسلامی، چاپ اول،۱۳۷۸، تهران

کلینی ، محمد، اصول کافی، انتشارات علمیه، چاپ حیدری

نجفی، علی‌حسین، بزهکاری ، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۱۹ و ۲۰

مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، بیروت وفا، چاپ دوم،۱۴۰۳

معین، محمد،فرهنگ فارسی معین،انتشارات امیرکبیر،چاپ دوم، ۱۳۶۰

نجیبی، محمد تقی، تحقیق پایانی نقش فقه در کاهش جرایم اجتماعی، ۱۳۹۰ ش